Entrevista d'El Punt Avui a En Jordi Bilbeny: “Als historiadors no els interessa la història”

Autor: Toni Brosa
Data de publicació: 01-12-2022

"Si en l’Europa actual es pot imposar el relat que l’1-O va ser un cop d’estat, què no es devia fer al segle XV amb poder absolut i censura [...]. Si vols colonitzar una altra nació, primer has d’enterrar la memòria dels seus reis i després els drets, les lleis i, molt sovint, la seva llengua".

Reescriure la història

S’assumeix que la història l’escriuen els vencedors i que els poders absoluts i la censura han imposat durant segles el relat a conveniència. Aquest és el context en què es mou Jordi Bilbeny (Arenys de Mar, 1961), escriptor i investigador de la història, per aportar documents i proves que sustenten un relat alternatiu a la “història oficial”. La catalanitat de Colom, la seva vinculació a la Corona d’Aragó o la presència catalana en la conquesta d’Amèrica, són tesis d’una labor més extensa que apunta a l’historicidi del nostre passat històric i que és objecte de llibres, conferències, la web de l’Institut Nova Història o el Simposi de la Història Censurada de Catalunya, que acaba de celebrar la vint-i-unena edició.

Veient com s’explica a Espanya l’1-O, és fàcil imaginar que la història oficial serà poc fidel a la realitat. És això la història?

És el relat de l'Estat espanyol: la gent que va anar a votar i va ser atonyinada són realment els agressors, van fer un cop d'estat, associació criminal, terrorisme, i les imatges de violència policial eren un muntatge dels independentistes... Si aquest relat es pot inventar al segle XXI, en una Europa informatitzada, amb mòbils i amb parabòliques i amb estat de dret i llibertats, imagina't al segle XV quan manava el rei i qui decidia quins llibres es publicaven, quins es confiscaven i com es reescrivien per ser reeditats era la Santa Inquisició.

Comencem bé. Però vostè va estudiar filologia. Per què es dedica a la història?

Perquè la història està escrita. I llegint molt t'adones que hi ha coses que no lliguen i et comences a fer preguntes: "I si no és cert? I si aquell nom que apareix no és d'aquell rei que diuen sinó del seu fill? I si el cronista o el copista es va equivocar? I si va ser un error voluntari de la Inquisició?". Els textos són interpretables en funció d'uns coneixements i un context. Se'n diu hermenèutica i exegesi. No n'hi ha prou de llegir els fets: cal analitzar el context i, quan ho fas i aportes noves dades, de vegades, els fets cauen o s'interpreten diferent.

La Viquipèdia diu "pseudohistoriador"...

Suposo que no han pogut vetar tota la informació que s'aporta sobre mi i això de la pseudohistòria els serveix per dir "aquest no és historiador", "no utilitza el mètode científic", "són paranoies", "barreja política amb història", "és indepe" o "porta arracades o botes de colors".

El doctorat en història el té començat a la UB, però no acabat. En quin moment va abandonar el conducte reglamentari?

Vaig fer el primer curs de doctorat, per cert, amb notables i excel·lents, perquè mentre analitzaves algun arxiu, algun document, alguna cosa petita, no passava res, però la cosa va canviar quan vaig posar la tesi sobre la taula, quan vaig publicar a l'Avui l'original d'un historiador del segle XVIII afirmant que En Colom era català i sobretot quan va sortir el nom del meu director de tesi; poc després em va comunicar per carta certificada que me'n busqués un altre, perquè el seu futur perillava. Ara ho desmenteixen, però la carta la tinc.

La tesi tampoc va triomfar al Centre d'Estudis Colombins i a la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya.

Al Centre hi vaig estar 13 anys, però només volien fer una mica d'enrenou sobre la catalanitat d'En Colom. Res més. No calia demostrar-ho; si algú es molestava molt, se'n desdeien. I quan vaig començar a aportar dades concretes i no només d'En Colom, sinó de cronistes, de navegants, del port de Pals..., es van posar nerviosos. I de la Fundació vaig marxar perquè jo buscava recursos per finançar i ampliar la recerca i ells els volien per a altres coses. Allà va néixer l'Institut Nova Història.

Quan es converteix en una missió denunciar la manipulació de la història?

La idea era fer una novel·la sobre el Jesús històric, separant-lo del Jesús mitològic, que els cronistes barregen al Nou

Testament. No va prosperar, perquè llavors interessava més el Jesús que caminava sobre l'aigua, però en l'anàlisi dels textos veig que hi ha tot de fets que no surten a la crònica original i sí apareixen en cròniques i còpies posteriors. I quan investigo la figura d'En Colom, passen coses semblants: surt amb les caravel·les de cinc o sis ports diferents; és de Gènova, Venècia, Milà, francès i català, segons quin autor i, amb un mateix autor, segons quina edició i impremta. Jo volia entendre per què tanta variació, per què tot era un misteri amb En Colom. I després topes amb les lleis d'impremta i com permetien controlar i tergiversar la història.

Per què hi ha una reacció tan furibunda quan es qüestiona la història oficial?

Perquè als historiadors, en general, no els interessa la història, sinó el prestigi social, intel·lectual o acadèmic que n'obtenen, i per obtenir-lo han de repetir el mateix discurs, perquè si intentes canviar-lo ets un heretge. Jo no sabia si En Colom era català o no. Volia fer-ne una novel·la històrica i investigo sense apriorismes i amb una curiositat infinita, com va fer als anys vint l'Ulloa, un historiador amb autoritat i director de l'Arxiu Nacional de Lima. Volia demostrar que En Colom era gallec i la investigació el va portar a viure a Barcelona i concloure que era català. Però ell no era fruit del franquisme, no estava tan condicionat com ho estan ara, i només li interessava la veritat, no els privilegis o els honoraris.

I a partir de Colom, va estirant el fil...

Sí, perquè molts dels protagonistes perfectament documentats de la Guerra Civil catalana (1462-1472) apareixen després amb En Colom a Amèrica. I a la segona expedició colombina hi van un munt de pagesos catalans que, arran del conflicte dels remences, deixaven d'estar lligats al territori i es podien moure lliurement, cosa que a Castella no era possible. A partir d'aquí vas seguint el fil de la participació catalana en la descoberta d'Amèrica.

Llavors no hi ha dubte que Colom, el "descobridor" d'Amèrica, era un noble català i no el plebeu genovès que diuen?

La pregunta ja és inadmissible, perquè un plebeu no podia ser virrei ni podia dirigir un imperi. Qui podia ser virrei al segle XV? Els càrrecs de poder que envoltaven la monarquia pertanyien només a la família reial o famílies nobles emparentades o vinculades amb el rei. I els virreis eren l'alter ego del monarca, la seva representació davant el poble. Per això les famílies reials de l'època estan plenes de virreis, fins i tot virreis que després han estat reis, com Ferran el Catòlic o el seu pare, Joan II, i altres. I ens hem de creure que En Colom, un plebeu genovès, de qui no se'n sap del cert qui és la mare, el pare, que no sabia escriure ni tenia pràctica en afers militars, navegació o fiscalitat, va ser virrei, pare de tots els virregnats americans, governador general, capità general i almirall?

Llavors, l'Espanya dels Àustries no era la potència colonial que hem estudiat?

Sí, i tant! El matís important és que aquella Espanya no era Castella; en bona part érem nosaltres, perquè l'armada imperial era plena de vaixells i navegants catalans, valencians, mallorquins o napolitans, que a les cròniques s'han convertit en "castellanos". Passa amb Hernán Cortés i els seus homes, que eren extremenys, però construïen bergantins i guanyaven batalles navals a Mèxic, i passa en altres conquestes, on els soldats vénen de molts llocs menys dels regnes catalans. Però, en canvi, als gravats del segle XVI d'aquestes conquestes veus els soldats amb les banderes catalanes. Però això no s'explica.

Per tant, bàsicament es tractava d'amagar la història dels regnes catalans?

Això està perfectament estudiat en la història de la confrontació i ocupació de nacions. Si vols controlar una altra nació, primer has d'enterrar la memòria dels seus reis i després els seus drets, lleis i sovint la seva llengua. Manipular la història forma part dels mecanismes de colonització, control ideològic i absorció de l'ànima del poble que vols dominar. Els catalans, cada vegada que recuperem una mica la memòria, volem tornar a ser un estat lliure.

Es pot parlar d'historicidi?

És un atemptat contra la veritat de la nostra història. Com que manen, es carreguen la història que no volen, la canvien o se l'apropien.

Qüestionar icones de l'imaginari nacional d'Espanya li ha portat problemes?

D'alguna cosa hem de morir, però ho tinc assumit. Aquí cada generació s'ha carregat mig país; entre el 1939 i el 1952 afusellaven gent cada dia. Jo sóc un privilegiat, però si he de morir serà al peu del canó.

Ha rebut amenaces?

I tant. De vegades subtils, de vegades directes. Però per una centèsima part del que jo he fet, els feixistes afusellaven gent. El que hagi de venir vindrà, però si això em condiciona, els criminals guanyen.

El molesta que el tractin de 'terraplanista'?

Molesta més als meus amics que a mi. Els que difamen, menteixen, insulten... no aporten res. Els documents i les proves que mostrem no desapareixen perquè un se'n rigui, s'irriti o coaccioni. Els negacionistes són els que no volen contrastar-ho. La nostra feina és fer que arribi al màxim de gent possible i que cadascú en tregui les seves conclusions.

Ha rebut suport, en públic o en privat?

De petits suports n'hem rebut molts. Més quan parlàvem d'En Colom que quan hem parlat d'En Servent, també t'ho he de dir.

És que s'ha de ser optimista per voler fer entendre que el pare de la llengua castellana no es deia Cervantes i escrivia en català...

Abans que jo hi ha hagut lingüistes i historiadors que han dit que Cervantes no sabia escriure en castellà, però eren espanyols i no passa res; quan jo dic que això no està escrit en castellà, salten i criden. Hi ha un mètode científic basat en vocabulari i sintaxi per identificar originals i traduccions de la mateixa obra. S'ha aplicat al Tirant lo Blanc i s'ha aplicat al Quixot. El que passa és que del Tirant en tenim l'original català i no hi ha dubte i del Quixot només en tenim la versió castellana i ens creiem que és l'original. Però conté els mateixos errors que les traduccions castellanes del Tirant.

Es poden arribar a corregir les manipulacions de la història?

No ho sé. El que ens plantegem a l'Institut, i per això fem simposis, la universitat i el web, és que això arribi a la gent que s'hi interessi, com més millor. També entenc que hi ha gent que ens dóna suport i que quan tenen càrrec desapareixen...

Al seu currículum sempre hi haurà la primera consulta d'independència a Arenys de Munt, el 2009. Pensava que la cosa arribaria tan lluny com l'1-O?

Sí que ho pensava, però també que trigaríem més. Pensa que en Ximenis, que era regidor, va intentar implicar-hi altres pobles i li deien que no serviria per a res. I jo ja feia dotze anys que ho tenia al cap, quan fèiem unes jornades independentistes a Arenys de Mar per exorcitzar la por de parlar d'independència i reuníem 300 persones en una taula rodona amb en Xirinacs, en Carles Riera i altres.

Què en queda ara, d'allò?

Tres milions d'independentistes que no renunciarem mai a ser-ho, perquè ja hem perdut la por. Això sí, hauríem d'aprendre a autoorganitzar-nos, perquè no n'hi ha prou de tenir catalans mobilitzats. Cal una estratègia d'estat, política, ben dirigida, i mentre deleguem el nostre poder personal i col·lectiu a polítics que tenen interessos de supervivència com a partit i com a polítics, no avançarem.

Veu el Procés culminant?

No ho sabem, perquè si res defineix Catalunya al llarg dels segles és la capacitat de reinventar-se i adaptar-se a la traïció d'estat. Això ja passava al segle XV i continua passant. Acostar-se als vencedors és una manera de supervivència. Per exemple, el PSC-PSOE-GAL abans deia: "Independència no, estat federal", i ara diu: "Ni independència ni estat federal: 155!". Al costat del poder, de l'exèrcit, de la monarquia, ni república ni poble, ni res. També passa en altres llocs, però forma part dels mecanismes de supervivència dels catalans al llarg dels segles. L'única manera perquè un esclau negre pogués ser lliure era sortint dels camps de cotó, no quedant-s'hi, ni convertint-se en capatàs.

Podeu consultar l'entrevista original al següent enllaç: https://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/2224370-als-historiadors-no-els-interessa-la-historia.html